

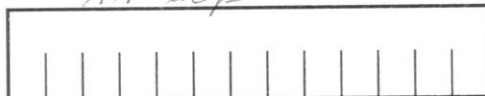
Gyűjtő: HORVÁTH LÁSZLÓ KADICS MÁRTA
Gyűjtés ideje: 1987.

TART:

MUNKÁSA INDIKÓ PÁRASZTERBEVEL ÉS ASSZERTIOL
MAGUKKAL UTT FELSZÉVELE'SET
(+ KERDŐÍV)

11 lap

LOGIC

FOTÓRAJZI MUTATÓ: MÁKALAI-BI ZÉ

SZAKKÖNYV: $\overline{\text{VII}}$, A, 3,
 $\overline{\text{VII}}$, B, 3,
 $\overline{\text{VII}}$, B, b,

Mg. Kéz Pál családára
beérte 1987

Munkába induló parasztemberek és
asszonyok magukkal vitt felszerelési

A gyűjtés helye: Marcali - BIZE

PAPÍRPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Munkába induló parasztemberek és asszonyok magukkal vitt
felszerelése a századfordulón és a két világháború között

Összeállította:

Herváth Lajosné
Rádics Márta

Mercali, Berzsenyi u. 38.

1987.

1. Kézi munkaeszközök használata

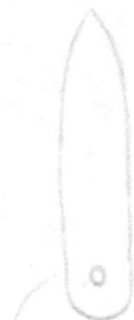
Kukerica

rakás - kis kapával vagy sáreckal, lábfejjel betakarva
- előtte fagyelűlővel sertéveltség jelölése
fegtéveltség: 65-68 cm

kapálás normál méretű kapával

szedés ha megcsipte a dér szeptember végén, október elején esével, régebben kiskéssel

/Ezen eszközökkel repítették fel a kukerica esumáját./

- akác, tolgay gyertyán faon

- madrag /ert húrtak a csuklójukra/

Csutaszárt levagdalták sáréval, 1-2 sorban, erre dobálták a kukericsát, este betakarták a kis határt, ha 1-2-3 nap után lefogyott, akkor hazahozták kecsivel. Volt aki előtte kesárba rakta, és úgy öntötték fel a kecsira.

1940-45-ig esumésan szedték, este séger, koma, jóbarát összeállt, és kifeszítették a kukericsát.

A esumát megetették a tehenekkel úgy, hogy szénával összerázták.

Kukerica szárát levágták rövid nyelű kiskapával, később sáréval, majd szárvégével /kb. 35 éve/.

Kukericsföldbe legtöbbször búzát vetettek, a kukerica tövét /honesék/ előtte kapával kivágták.

Kukericésbe fehér, tarka bab /bersé/

- rakás serekkel vagy kis kapával, 2-3 m-re egymástól minden 2. sorba
- szedés kosárba, abból zsákba öntötték.

tök 1 kh-ba 1 sor

- rakás kapával
- éréske kecsira rakták, magját kiszedték, kiüttették, édvembe meg bűjtbe ették.
- Magát a tököt állatekkal etették.

krumpli

- rakás kapával /vagy vaseke után minden 2. ekefordításba/
- szedés kapával: ketten középre delbálták
ha végeztek kosarakba rakták és prizsába /kupacokba/ herdták
1 hétig fujakedett
vesszőkesébe rakták, kecsira öntötték, hazavitték

/Gazdagabb családoknak velt már a II. vh. előtt gombos vellájuk, azok azzal delbálták fel a krumplit a kecsira/

répa

- rakás kiskapával gyelülő után /42 cm fejtévelságu jelölő/
- szedés: kézzel huzkedték ki, ha szárazság velt áséval böködték
- kupacokba delbálták
- levelét kézzel lecsavarták /eukerrépa fejét sáréval/
- ha ráérték kecsival hazaherdták /feldebalták a kecsira, vagy gombos vellával rakták fel/.

vetés /gabona/

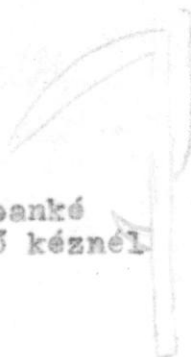
- vászenabreszbél vetettek régen, amit a nyakukba kötöttek /lucernát, léhert 3 ujjal vetették, gabonát egész marokkal/

1 ember vetett, 1 volt a magherdó, aki teknyőbe herdta a vető után a magot, vagy szalmavékába.

- vetés után faberenával leberenálták a földet, ki tehénnel, ki ökörrel, ki lével, kinek milyen állata volt.

aratás

- sáréval, majd kaszával arattak
/A kaszéra takarót tettek, amivel megnagyasították. Ujjnyinál vastagabb megyerévesszökből készítették./

-- takaró vékony 1,5 cm-es ágból

nagybankó
/első kéznél

Régen volt a kasza végén kisbankó a hátsó kéznél.

- marekszedés sáréval
- kötélterítő kézzel leterítette a kötelet, összekötötte a kévét
- A marekszedés után kisgráblával összegráblálták a kuszmát /elhullott gabenát/ a kepe mellé.

szőlőmunka

- nagykapával kikapálták tavasszal a szőlőt bakhátra § ^ §
- kapálások normál méretű kapával, vagy sarabulával történtek
/A sarabulét törött kaszából csinálták, mert azok jó acélból voltak. Sokan régen már augusztusban érés előtt bekapálták a szőlőt nagykapával, hogy a föld a szőlőnek hűsöt adjon./
- permetezés hermetosan fahamuval, messzel kis fateknyőből
- metszés sárszerű metszővel
- kötözés sással, rézszalmával, hársfa hánccsal

kaszálás

- kaszával
- vellával fergatás, gyöttés
- kis, vagy nagygráblával összehuzták utána

erdőbe favágáshoz

- irtékapa
- kapa
- fejsze
- fűrész

Régen az emberek a fa gyökeréért és az égéért irtettek. Kapával kiföldeltek a gyökerekig. Gyökereit irtékapával, fejszével vagdalták körül. Kézifűrészsel kettel lefűrészelték a fa törzsét. /gait levagdalták fejszével, nagyakat lefűrészelték.

Vadkörte vadalmaszedés ecetnek

- szedés kiskosárba
- faváluba összetörték sulekkal
- megerjesztették ecetes hordóba /ajtós hordó/, innen használták

szanécát szedték kiskosárba, megfőzték lekvárnak

teának kamillát és hársfát szedtek /herbatének hívták a teát/ kacsos kosárba. Padlásra kiterítették vagy a napen megszáregatták.

gembát is szedtek ritkán kiskosárba

Fenyeleket az erdőről hozták.

- gyertyánfából: kapa, fejszenyél
- hársból : kaszanyél
- nagyverégél : grábla /gereblye/ nyele

Annyi szerszám volt, ahányan voltak a családban.

Annyi kasza, ahány kaszaerő.

A leány az első kapát akkor kapta, amikor kimaradt az iskolából, 12 éves korában.

4 legények is 12 éves korukban kapták az első kaszát, csak kicsit kisebbet. 8-9-10-11-12 markes kaszák voltak /annyi markes hosszú volt 1-1 kasza/, a legény ebből a természetnek megfelelőt kapta.

Nem volt olyan szerszám ami csak a gazdának volt. Mindenkinek volt a családban saját szerszáma.

A napszamba menők minden szerszámukat, eszközüket vitték magukkal. Ebédjüket is eekkerbe rakták. A munkaadó háznál ritkán kaptak ebédet vagy 1-1 pohár bort, de akkor kevesebb pénzt kaptak.

Vizet nem kellett vinniük, mert volt vízherdó. 1 napszemes volt mindig kiválasztva a többiek közül.

2. A munkaeszközök szállítása

A munkaeszközét mindenki vitte magával gyalog a kezében vagy a vállán. /Még az ácsok is gyalog mentek./

Szállítéscsözeik:

tarisznya férfiaknak,

cekker asszonyoknak,

kosár /kacseses/,

fejvéka - eratásker ebbe vitték a családnak az ebédet

italt korsóba vagy külersóba vittek /ez utóbbit melegben leásták a földbe, hogy a víz ne legyen olyan meleg, "ketylés"/

Kisebb mennyiségű terményt szektak hazavinni.

kusznát - kötéllel összekötve, vállára bökve vagy a hátukon Baromfiaknak kiterítették a ganyó mellé, azok kibugyerászták, a szalmát pedig még felhasználták az állatok alá./

Répalevelet kosárba baramfiaknak, de ezt is összekötötték.
Volt aki kötényébe kötötte, fején vagy a hátán vitte
haza.

Krumplit vagy kacsoskosárba, vagy füstökék kenyhaköténybe
vittek haza kisebb mennyiséget.

3. Étkezés, edények

Sütő, főző, tálaló edényeket sem a mezőre, sem a hegyre nem
vittek, mert mindig hideg ételment ettek.

A férfiak zsebében mindig székelt lenni kés.

A hegyen volt sperhelyt /tűzhely/, ott sütöttek ritkán pa-
rázsba krumplit.

Évészer leültek a földre, ha volt fa a dűlőben akkor az
alá, ha nem, akkor az isten ege alá a föld végibe.

Egyedül az aratásba volt főtt étel, amelyek elfogyasztásához
kis tálakat /melence/ és kanalakat vittek ki a mezőre.

Ételek

aratásba - A legnehezebb munka volt, és már 5 órakor megkez-
dődt az aratás, ezért főtt ételről ilyenkor min-
den család gondoskodott.

húsos káposzta
csirkét vágta huslevesnek
pörkölt nekédlival
paradicsommártás főtt hússal
fánk
bukta
kótt rétes
hessikalás /mákos, diós/

Ha közel volt a mező akkor bementek ebédelni, ha messze,
akkor fejkesárba hozták utánuk az ebédet.

Uradalembe a hénapszemesek /summások/ arattak.

Reggelijük: szalonna, rántottleves

Ebéd: legtöbbször berséleves

főzelékféle

derás, krumplis mácsik

A kenyeret a gazdáné sütötte.

Más munkáknál hideg étel volt: szalonna, sunka, főtt tejás,
turé, tej /szuperált -főlözött - tejet szektak a szegé-
nyebbek venni, aminek 3 fillér volt az ára literenként/
gyümölcsök: szíva

szőlő

éna kenyérrel

hagyma kenyérrel

dió kenyérrel

4. Öltözékek

Férfiak: hosszú nadrág - cságnadrág, kékre festett vászonnadrág
ing - gyöcs, kanavász
kabát - cságg
kötény - füstökék

Nők: Karton ruha melegbe
hidegbe parget.
kötény - klatt, karton félkötény

2 részes ruhát herdtak: huzett parasztalj
hosszu ujju rékli /feltürték ha
meleg volt/

Egész ruhát nagyon kevesen herdtak.

Kendő: vásott beliner hidegebb időbe hátukra terítve
fejükre cérnakendő vagy fédelin, ami finomabb volt
a cérnakendőnél

A tűző nap elleni ruhadarabok:

nők - kendő

hosszu ujju rékli

férfiak - kalap

Lébsérülések ellen:

arattásba, tőrésba: szandált herdtak, ami olyan anyagból

készült mint a bakancsek

seken hitvány cipőba mentek

beesker nem volt, csak hosszuszárú bakancs

Kézcsérülések ellen semmit nem használtak. Ha feltörött a
kezüket birka faggyúval bekenték.

Általában abba a ruhába mentek ki a földekre amelyekbe del-
geztak is. Esetleg akik messzebbre mentek azok öltöztek át.
Többnyire a mezőn csak a kötényüket cserélték ki az aszkenyek.
Hitvány ruhába arattak, mert a kéve ette a ruhát, a letett
ruhát pedig a szöcskék kiették, ezért is nem nagyon vittek
váltó ruhát.

Munkába induló parasztemberek és asszonyok magukkal vitt felszerelése a századfordulón és a két világháború között

/kézi munkaeszközök, egyszerűbb szállító készségek, kinti étkezések edénykészletei, munkavégzéshez szükséges ruházat/

A téma feldolgozásához legalább 4-5 jó emlékezetű idős parasztembert és asszonyt tanácsos kikérdeni, valamint felderíteni és lerajzolni vagy lefényképezni azt a tárgyi anyagot is, amelynek ismerete nélkül nehéz megérteni ezt a korszakot, a parasztember nyári aktív időszakának hétköznapijait.

Annak érdemes e feladattal megbirkóznia, aki szereti a néprajzi tárgyakat.

1. Elsőként sorra érdemes venni, hogy milyen kézi munkaeszközöket vittek magukkal a családtagok, különféle szántóföldi, mezei, réti munkákra, szőlőbe, gyümölcsösbe, erdőbe favágáshoz, csemetézéshez vagy különféle anyagok gyűjtéséhez /gomba, erdei gyümölcs, gallyszedés, nyirviznyerés/, gyógynövények szedéséhez. Kérdezzük meg, hogy családon belül hogyan készültek fel arra, hogy elegendő és megfelelő számú munkaeszköz álljon rendelkezésre. Mikor kapta meg pl. a leány az első kapát, a legény a kaszát, mi az, ami csak a gazdának volt. Milyen eszközöket kellett a napszámbe-nőnek magával vinnie, és mivel látták el a munkaadó háznál.
2. Milyen módon szállították a munkaeszközöket, hogyan kellett összekészíteni. Milyen egyszerűbb szállítóeszközöket használtak, /tarisznyák, kosarak, hálók, szállítórudak/. Miként szállították magukkal az ételt, italt. Mi^ben vittek haza kise^{bb} mennyiségű terményt, ételalapanyagot.
3. A kinti étkezéseknél milyen sütő, főző, tálaló edényeket, eszközöket használtak és mit és miként ettek különféle munkák alkalmával.
4. Munká^ba induláskor és munkavégzéskor használt ruhadá^rak pontos leírását kérjük végül /anyag, szá^bás, szá^básrajz/

és összetételét. Külön kell részletezni azokat a ruhadarabokat, amelyek pl. a tűző nap ellen /fejfedők, kendők/, a lábsérülések ellen /bocskor/, a kézsérülések ellen /pl. aratáskor karvédő/ kellettek.

Tudomásul kell venni, hogy az útra többnyire nem ugyanazt viselték, mint a nehéz munkában. Vagy teljesen átöltöztek, vagy a felső tisztább, diszesebb ruhadarabokat letették pl. aratáskor, kaszáláskor /gatya, női ingváll, szebb konty stb./

Ha lehet, régi fényképeket is gyűjtsünk a dolgozat illusztrálásához.
